

Kırgızistan'da Devrim

" Kırgızistan'da darbe süreci tamamlandı ve yönetim artık muhalefetin eline geçmiş durumdadır. Başbakan Daniyar Usenov hükümetin istifasını verdi. "

İktidarı deviren muhalif grupların liderleri 14 kişilik bir geçici hükümet kurdu ve hükümetin başkanlığına da eski Dışişleri Bakanı muhalif lider Roza Otunbayeva getirildi. Otunbayeva'nın yardımcılığına dört muhalefet lideri getirildi. Almazbek Atambayev ekonomiden sorumlu başkan yardımcısı, Temir Sariyev finans ve kredilerden sorumlu başkan yardımcısı, Omurbek Tekebayev Anayasal reformlardan sorumlu sorumlu başkan yardımcısı ve Azimbek Beknazarov'da emniyet güçleri ve başsavcılıktan sorumlu başkan yardımcılığına getirilmiştir. Hapisten çıkarılan eski Savunma Bakanı İsmail İsakov'da Ordu güçlerinin başına getirilmiştir.

Bu sabahki (8 Nisan) son rakamlara göre ölü sayısı 70'in üzerine çıkmış durumdadır. Devlet Başkanı Kurmanbek Bakiyev Oş ve Celalabad şehirlerine gittiği, oradaki taraftarlarını silahlandırarak karşı bir harekete geçmeye çalıştığı duyumları alınmaktadır. Ancak Bakiyev'in pek fazla şansı olmadığı düşünülmektedir.

24 Mart 2005 tarihinde yaşanan devrimde de görüldüğü gibi Kırgızistan'da halk hareketleri çok hızlı ve kanlı olabilmektedir. Ülke coğrafik olarak iki bölüme ayrılmıştır. 2005 yılı devriminde hareket Güneyden başlamış ve Kuzeyi de etkisi altına almıştı. Şimdi itiraz mitinglerinin Kuzeyden Talas bölgesinden başladığı ve başkenti de etkisi altına alarak devrimin gerçekleştiği görülmektedir. İktidara gelen muhalefet liderleri genel olarak Kuzeylidir. Kuzeyli entelektüeller tarafından gerçekleştirilen bu devrim güneyliler tarafından fazlaca desteklenmemiştir. Güney şimdilik sesizliğini korumaktadır. Ancak Bakiyev'in son çabalarıyla taraftar toplaması durumunda Kırgızistan çok kanlı bir iç savaş yaşayabilir. Kırgızistan'da geleneksel olarak altyapısı olan Kuzey-Güney çatışması ortaya çıkabilir. Bu ihtimal kuvvetli olmamakla beraber yine de yabana atılmamalıdır. Ama Bakiyev'in bir açıklama yaparak istifa ettiğini söylemesi de beklenmektedir.

Bakiyev'in nerede olduğu tam olarak bilinmemekle beraber Rusya'da olmadığı kesine yakın gözükmemektedir. Daha önce eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşanan devrimler sonrasında kaçmak durumunda kalan liderler soluğu Moskova'da alırken Bakiyev Moskova'ya gidemedi.

Ülkede birçok büyük mağaza da önceki devrimde olduğu gibi yağmalanmıştır.

Bakiyev'in ikametgahı muhalifler tarafından yağmalanmış durumdadır. Ülkedeki bir çok hapisane basılarak bir kısım tutuklular serbest bırakılmıştır. Özellikle Bakiyev döneminde tutuklanan bir çok muhalif lider; İsmail İsakov, Erkin Bulekbayev, Saparbek Argınbayev, Uran Rıskılov gibi kişiler serbest bırakılmıştır.

Kırgızistan diğer halk hareketlerinin yaşandığı ülkelerden farklıdır. Burada gösteriler aniden başlayıp hızlı ve kanlı neticeler vermektedir. 24 Mart 2005 yılında da böyle olmuştu, bugün de aynı oldu. Kırgızistan'da Bakiyev devrildi, ancak bundan sonra ne olacağı sorusu ile bu devrimin dinamiklerinin neler olduğu, hareketin arkasında hangi güçlerin olduğu sorusu ön plana çıkmıştır.

Bu devrimin arkasında kim/kimler olabilir?

Bu tür devrimlerin arkasında doksanlı yılların başında Rusya, iki binli yıllarda ise ABD bulunuyordu. ABD Balkanlar, Gürcistan (2003), Ukrayna (2004) ve Kırgızistan'da (2005) Turuncu Devrimlerin arkasındaki güç olarak yer almaktaydı ve bunu saklama gereği duymuyordu. Hatta ABD Başkanı George W. Bush "Son 18 ay içerisinde Gül Turuncu Mor Lale ve Sedir devrimlerine tanıklık ettik ve bunlar sadece birer başlangıçtır. Bu devrimlerde STK'ların ve ABD hükûmetinin önemli rolleri bulunmaktadır. Yeni dönem savaşları milletleri değil rejimleri hedef alacaktır." sözleri ile bu devrimlerle övünmekteydi. Ancak sonraki dönemlerde ABD'nin Irak bataklığına saplanması devrimleri öksüz bıraktı. ABD devrime teşvik ettiği ülkeleri ekonomik ve siyasi olarak destekleyemedi. Buna karşın o dönemde petrol fiyatlarının artması Rusya'yı aşırı zenginleştirdi ve güçlendirdi. ABD'nin Irak'ta bataklığa saplanması Rusya'ya istediği fırsatı verdi ve Rusya yeni devrimleri önlediği gibi karşı devrimleri de başlatmış oldu. Kırgızistan'da Bakiyev ABD tarafından desteklenerek darbe yaptırılrsa da iktidara gedikten sonra Rusya saflarına geçti. Ukrayna yoğun Rus baskısına dayanamadı ve Turuncu iktidarın kişisel hatalarının da eklenmesiyle 2010 yılı başındaki seçimle iktidarı Rusya yanlısı Viktor Yanukoviç'e bıraktı. Bir tek Gürcistan'da Rusya istediği sonucu alamadı. Ama oradan da Abhazya ve Güney Osetya'yı kopararak bağımsızlığını tanıdı. Devlet Başkanı Mihail Saakaşvilinin gücü azaltıldı. Orada da muhalefetin giderek güçlendiği ve Rusya tarafından desteklendiği açık bir şekilde görülmektedir.

Kırgızistan'da 7 Nisan'da yaşanan devrim sonrasında Rusya Başbakanı Vladimir Putin'in Kurmanbek Bakiyev ile ilgili olarak yaptığı açıklama son derece önemlidir ve Rusya'nın bu konudaki tutumu hakkında ipuçları vermektedir. Putin özetle şunları söylemiştir: "Bakiyev iktidarda olduğu sürece önceki Başkan Akayev hakkında yolsuzluk yaptığı, devlet malını çocuklarının ve yakınlarının zimmetine

geçirdiği şekilde suçlamalarda bulunmaktaydı. Ancak iktidar geldikten sonra kendisi eleştirdiği her şeyi fazlasıyla yapmıştır.” Putin’in bu sözlerine baktığımızda Bakiyev’i açık bir şekilde eleştirdiğini görmekteyiz. Bu aynı zamanda iktidara gelen muhalifleri selamlamak anlamı da taşımaktadır. Demek ki, Moskova son dönemde Bakiyev’den çok da memnun değildi. Özellikle Bakiyev’in Rusya’yı aldatarak yeniden ABD’ye askeri üs verecek olması Rusya tarafından affedilmemiştir diye düşünülebilir.

Bundan Sonra Ne Olur?

Kurmanbek Bakiyev’in iktidardan uzaklaştırılması tek başına ülkedeki sorunu çözmekten uzaktır. 2005 yılında yaşanan devrimi bugünkü devrim ile kıyasladığımızda 2005 yılında daha disiplinli bir güç ve daha belirgin bir liderden bahsedebiliriz. Bugün devrimi gerçekleştiren muhaliflerin arasında liderlik yapabilecek ve bütün güçleri elinde toplayabilecek bir lider figürü şimdiye kadar ortaya çıkmamıştır. En güçlü lider olarak beliren ve geçici yönetimin başkanı Roza Otunbayeva ise güçlü bir karakter olarak gözükmemektedir. Birçok farklı liderin ortada olduğu görülmektedir. Bu durum sonraki süreçte hükümet kurma ve yeni seçimlere gitme konusunda çok fazla ümit vermemektedir. Dolayısıyla gönül rahatlığı ile Kırgızistan’da kısa vadede istikrarın sağlanacağını söylemek güçtür. Kırgızistan’ın kısa bir süre içerisinde seçime gitme ihtimali yüksektir. Bu devrimi yapan liderlere baktığımızda da karşımıza şu isimlerin çıktığını örmekteyiz.

1. Bakiyev iktidarının eski bakanlarından Roza Otunbayeva

2. Sosyal Demokrat Partisi Lideri Almazbek Atambayev

3. Ata Mekan Partisi Lideri Omurbek Tekebayev

4. Ak Şumkar Partisi Lideri Temir Sariyev

Bu dört liderden hiçbirisi yeterli güce ve ağırlığa sahip değildir. Bu gecenin oldukça kritik geçeceği, eğer bu gece Bakiyev iktidarı yeniden ele alamazsa artık kontrolü tamamıyla kaybedeceği söylenebilir. Her ne kadar muhalif liderler yönetimin kendi ellerine geçtiğini ileri sürseler de gün içerisinde birkaç defa el değiştirmiştir. Muhalefet Roza Otunbayeva başkanlığında yeni hükümetin kurulduğunu açıklamıştır. Otunbayeva’nın aynı zamanda Bakiyev’in 2005 yılında gerçekleştirdiği devrimdeki en yakın silah arkadaşı olduğunu ve süreç içerisinde Bakiyev ile ters düşerek yollarını ayırdığını da belirtmek gerekir.

Devrimin Dinamikleri

Kırgız devriminde iç dinamikler mi, Yoksa dış dinamikler mi daha etkin? sorusu ön

plana çıkmaya başlamıştır. Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki, önceki devrimde (Kırgızistan'da) ve diğer ülkelerdeki halk hareketlerinde dış dinamikler çok daha fazla ön planda iken bu defaki halk ayaklanmasında iç dinamiklerin daha fazla etkin olduğu düşünülmektedir. Kırgız iç politikasında etkin bir yeri olan Halk Kurultayı yaklaşık 2 hafta önce Bakiyev'i uyararak ülkenin yeni bir devrim sürecine girdiğini, bu şekilde devam ederse devrimin kaçınılmaz olduğunu belirtmiş, Bakiyev ise bu uyarıları dikkate almamıştı. Bunun üzerine muhalefet bütün ülkede 7 Nisan'da Kurultaylar toplayacaklarını açıklamış, ancak Bakiyev bu toplantıları yasaklamıştı. Devrimin fitil ateşini yakan olay bu Kurultaylar yoluyla yapılmıştır.

Kurmanbek Bakiyev, 2005 yılında Askar Akayev rejimini yolsuzluk, hanedanlık kurma, ekonomik ve sosyal reformlarını gerçekleştirilmeme gibi suçlamalarla iktidara gelmişti. Bakiyev'in birinci dönem başkanlığı çok başarılı olmasa da 23 Temmuz 2009 tarihinde yapılan seçimlerde devlet imkanlarını geniş ölçüde kullanan Bakiyev seçimleri rahatlıkla kazanmıştı. Bazı güçlü muhalif isimleri de çeşitli vesilelerle sürecin dışına çıkarmayı başarmıştı, güçlü adayların fiziken ve/veya siyaseten sürecin dışına çıkarılmasından sonra seçimleri açık farkla kazanan Bakiyev halkın istediklerini verememişti. Kısa sürede beraber yola çıktığı dava arkadaşları ile ters düşen Bakiyev muhaliflere de baskıyı elden bırakmadı. Ancak söz verdiği hiçbir ekonomik, sosyal ve politik hiçbir reformu gerçekleştirememiştir. Hatta bu yönde bir irade de ortaya koyamamıştır. Bütün bunların yanında Akayev'in en çok eleştirilen yanı olan hanedan yaratma ve devlet malını çocuklarının zimmetine geçirme hadiselerini de sıkça yaptığı ileri sürülmüştür. Ülkede bir yandan giderek artan işsizlik, diğer yandan Rusya'dan geri gönderilen kaçak işçiler, ekonomik sıkıntı ve yolsuzluklar Bakiyev'in sonunu hazırlayan etmenlerin başında gelmektedir. Yine son günlerde enerji fiyatlarına yapılan çok yüksek zamlar, özelleştirmelerin yolsuzluklara bulanmış bir şekilde yürütülmesi ve işsizliğin giderek artması da tetiklemiştir.

Devrimin dinamiklerinin başında Bakiyev'in Rusya-Çin-ABD dengesini sağlam kuramaması, bu güçlerin hepsinden yana görünmesi ve son dönem de ABD'ye giderek fazla yanaşması olarak özetlenebilir. Bilindiği gibi Bakiyev ABD tarafından desteklenerek iktidara getirilmiş, kısa bir süre sonra Rusya ve Çin saflarına katılmış, ama son günlerde yeniden ABD ile yakın ilişkiler içerisine girmiş bir liderdi.

Kırgızistan öteki Orta Asya ülkeleri gibi petrol ve doğalgaz açısından fakirdir. Zengin su kaynakları ve stratejik konumu dışında fazlaca bir değeri bulunmamaktadır. Kırgızistan da bunun farkında olarak kendi stratejik konumunu

kullanmaya çalışmaktadır. ABD dış politikasında Güney Asya-Avrasya eksenini, daha doğrusu Çin'i çevreleyen bölge ön plana çıkarken, Kırgızistan ABD, Rusya ve Çin arasında daha fazla sıkışmaya başlamıştır. Başlangıçta ülkesinde hem Rus ve hem de ABD üssünü aynı anda barındıran Kırgızistan geçtiğimiz yıl Şanghay İşbirliği Örgütü üyelerinin baskısıyla ABD üssünü çıkarma kararı almış, ancak geçtiğimiz günlerde yeniden ABD üssüne izin vermişti. Bakiyev ABD üssünü çıkarma karşılığı Rusya'dan 2 milyar dolar kredi almıştı. Bunun karşılığında Rusya'ya ikinci bir üs vermişti. Önceki ABD üssünü kapatmaktan vazgeçen Bakiyev ABD'ye Batken yakınlarında yeni bir üs sözü vermişti. Muhtemeldir ki, Rusya'dan ABD üssünü çıkarmak karşılığında 2 milyar dolar alıp, ardından Rusya'ya kazık atarak ABD'ye üs veren Bakiyev'in bu hatasının cezasını ödediği düşünülebilir.

Bölgede Domino Etkisi Olur mu?

Bu soru 2005 yılındaki devrimde de sıkça sorulan bir konuydu. O dönemde Kırgızistan senaryosunun Özbekistan'da denendiği ancak başarılı olmadığı görülmüştür. Kırgızistan Orta Asya'daki en zayıf halka ve en fakir ülke durumundadır. Diğer ülkelerde daha oturmuş sistem ve güvenlik sistemi mevcuttur. Bu sebeple önümüzdeki dönemde Orta Asya cumhuriyetlerinde Kırgız senaryosunun domino etkisi yapması ihtimali zayıftır. Ama şunu da unutmamak gerekir ki, bölge yeniden ABD'nin dikkat merkezine girmiştir. Çin'i dengelemek için ABD önümüzdeki dönemde bu bölgede güçlenmek isteyecektir. Bu ise bölgede yeni oyunları beraberinde getirecektir.

Türkiye Açısından Durum

Türkiye'nin son yıllarda iç politika gündeminin dış politikanın önüne geçmesi maalesef dost ve kardeş Kırgızistan'da yaşananların da yeterince gündemde yer alamamasına sebep olmuştur. Kırgızistan başta olmak üzere Türk cumhuriyetleri son yıllarda Türk dış politikasındaki ağırlığını önemli ölçüde kaybetse de yaşanan gelişmelerin son derece önemli olduğunu ve Türkiye'nin mutlaka süreçte olması gerektiğini düşünmekteyiz. Kırgızistan son yıllarda küresel güçlerin oyun alanı içerisindedir. Bu sebeple de Türkiye hem bölgeye hem de Kırgızistan'a etkileri bulunacak bu sürecin içerisinde yer alması gerekmektedir.

Roza Otunbayeva Kimdir?

1950 yılında Oş vilayetinde dünyaya gelmiştir. Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji bölümü mezunudur. Bürokrasinin çeşitli kademesinde çalışmıştır.

Kırgızistan Komünist Partisinde bürokrasiye adım atan Oyunbayeva Akayev döneminde Başbakan yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı yapmıştır. Ancak daha sonra Akayev ile yollarını ayırmıştır. Daha sonra Kurmanbek Bakiyev ile beraber hareket eden Oyunbayeva devrimin başarılı olması sonrasında bir süre Bakiyev ile beraber çalışmış ama Bakiyev ile de yollarını ayırmıştır. Roza Oyunbayeva, İngiltere ve BM'de Kırgızistan'ın eski Büyükelçi görevlerinde çalışmıştır. Parlamento'daki Sosyal Demokrat Partisi fraksiyon lideri konumundadır. Kırgızca, Rusça, İngilizce, Almanca ve Fransızca bilmektedir.

SON DAKİKA: Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev Kırgızistan'daki Rus üssünde çalışan vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için bu ülkeye 150 özel kuvvet askeri göndermiştir.

<http://turksam.org/tr/a1975.html>